

8. Ольга Тутова. Цикл уроків для 10 класу з теми “Електронні таблиці” з навчально-методичним забезпеченням // Інформатика.– 2006. – №35. –22 с.
9. Наталія Геус. Заліковий зошит для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики // Інформатика. – 2006. – №44. –24 с.
10. Парашенко Л.І., Леонський В.Д., Леонська Г.І. Тестові технології у навчальному закладі: Методичний посібник.– К.: ТОВ “Майстерня книги”. – 2006. – 217 с.
11. Бродський Я.С., Павлов О.Л. Моніторинг якості математичної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів // Посібник для вчителів, методистів, керівників навчальних закладів, органів освіти, студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – 36 с.
12. Марцева Л.А. Розробка тестових завдань та їх роль в оцінюванні успішності учнів // Вісник ТІМО.– 2007.– №6-7.
13. Аванесов В.С., Хохлова Т.С., Ступак Ю.А., Потап О.Е., Чернявский В.Г., Плискановский С.А. Педагогические тесты. Вопросы разработки и применения: Пособие для преподавателей. – Днепропетровск: Пороги, 2005. – 64 с.
14. Л.Е.Генденштейн. Як розробляти навчальні тести? // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – №7. – С.75-77.
15. Бойко М.В. Тестування за допомогою TESTOFFICE PRO // Комп'ютер у школі та сім'ї.– 2006.– №8. – С.25-29.
16. Крючкова Т.М., Кармазіна В.В., Гранкіна Г.О. Система контролю знань за допомогою сучасних інформаційних технологій // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2006. – №4. – С.32-33.
17. Колгатін О.Г. Моніторинг навчальних досягнень в освіті суспільства знань / Вимірювання навчальних досягнень школярів і студентів: гуманістичні, методологічні, методичні, технологічні аспекти: Матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції, 13-14 грудня 2007 р., –Х., 2008. – 176 с.

УДК 37. 04

Г.Я. Жирська

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі гуманізації освіти, яка передбачає побудову такої педагогічної системи, що ґрунтується на пріоритеті загальнолюдських цінностей у розвитку особистості і полягає у врахуванні її здібностей та можливостей вільного вибору. Особистісно орієнтований підхід розглядається як один із шляхів гуманізації навчально-виховного процесу. Доцільність його застосування обґрунтовується з позицій педагогічної науки та практики.

Article was dedicated to humane education which expected to build pedagogical system which based on priority of common to mankind values in personal development and lied down to take into consideration ability and free choice possibility. Personal oriental method of approach was observed as one of the way of humane education process. Expediency of application was grounded on position of pedagogical science and practice.

На сучасному етапі розвитку освіта розглядається як соціокультурний феномен, міра засвоєння культури особистістю в процесі її розвитку, засіб створення людиною власного образу, його неповторності й індивідуальності. Тому пріоритетні цілі освіти орієнтовані на особистісні якості учнів, а не на нагромадження знань і вмінь із того або іншого предмета.

Головною стає гуманістична функція освіти й виховання. Вона передбачає побудову такої педагогічної системи, що може гарантувати збереження тілесного й духовного здоров'я людини, реалізацію його особистої свободи й всебічний розвиток особистості, розуміння сенсу життя й можливість вільного вибору життєвого шляху, створення умов для саморозвитку й самореалізації.

Спеціальні дослідження відомих вітчизняних та зарубіжних педагогів (Ш. О. Амонашвілі, І. Д. Беха, В. О. Білоусової, А. М. Бойко, С. Д. Дерябо, О. В. Мудрика, Л. І. Новикової, О. Б. Старовойтенка, В. А. Ясвіна та інших) і педагогічний досвід показали, що сьогодні назріла необхідність органічного включення в навчально-виховний процес школи такої системи емоційно-ціннісних знань і морально-етичного виховання дітей, яка несе гуманістичні основи загальнолюдських цінностей. Вони є однією з найважливіших педагогічних основ освітнього процесу школи та ключовим принципом виховної політики держави. Тому педагогічна діяльність щодо гуманізації освіти потребує великої уваги й особливої організації у загальноосвітніх навчально-виховних закладах України.

Метою даної статті є обґрунтування особистісно орієнтованого підходу як одного із шляхів реалізації завдань гуманізації біологічної освіти зокрема та навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі загалом. У статті розкривається роль особистості у гуманізації біологічної освіти, що зумовлює подолання в традиційному навчально-виховному процесі його знеособленого характеру і явної чи завуальованої регламентованості, при якій пропоновані учням знання не є предметом їхнього свідомого вибору і, на жаль, не сприяють формуванню сучасних творчих, самостійних та ініціативних людей.

Проблема відносин людини із зовнішнім світом, природою, оточуючими людьми постала особливо гостро у ХХ столітті. У новому тисячолітті вона вийшла на рівень широкого гуманістичного осмислення і виявилася найтісніше пов'язаною з проблемою майбутнього людства. Педагог-гуманіст В. О. Сухомлинський писав, що ми на кожному кроці чуємо: доба математики, доба електроніки, доба космосу... Усі ці вирази не відбивають сутності того, що відбувається в наш час. Світ вступає в епоху Людини – ось що головне. І від того, якою ця людина хоче бути, якою є система її моральних цінностей, сьогодні залежить не лише її особиста доля і розуміння того, чи відбудеться вона як особистість, а й майбутнє всього світу [4].

Проблеми гуманізації навчально-виховного процесу останнім часом стали особливо актуальними у зв'язку з новим розумінням мети освіти, яка повинна забезпечити розвиток здібностей цілісної особистості, необхідних і їй, і суспільству, залучення її до активної участі в житті, поєднання буття індивідуальної людини з культурою. На відміну від формалізованої передачі знань і соціальних норм, згідно з традиційним розумінням освіти, гуманізація передбачає становлення та вдосконалення унікальної цілісної особистості, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самореалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях.

Вирішення даних освітніх проблем можливе за умови створення сприятливого освітнього середовища, важливою складовою якого є організація педагогічного процесу. Вона сьогодні потребує творчої перебудови з позицій гуманізації освіти, за якого гуманізм – засіб і мета навчання та виховання.

Гуманізація як принцип організації навчально-виховного процесу передбачає визнання особистості людини найвищою цінністю, а повага її гідності повинна стати характерною рисою навчання й виховання. Для реалізації ідей гуманізації в освіті необхідно застосовувати технології, у яких будуть закладені механізми адаптації, рефлексії, виживання, збереження індивідуальності й розвиток творчого потенціалу особистості [1].

Останнім часом у педагогічній теорії і практиці активно розробляються особистісний підхід і гуманістично орієнтовані технології навчання, при яких педагог ставить учня в позицію повноправного суб'єкта навчання, створюючи умови для його творчої самореалізації. Навчальна діяльність організується не як інформаційно-рецептивний процес, а як процес творчого вирішення пізнавальних проблем різного змісту й рівня та морального вибору.

При такому педагогічному процесі здійснюється доцільна організація життя людини, у яку він привносить свої цінності й ідеали, реалізує свої потреби й інтереси, має можливість вільно реалізовуватися й розвиватися, навчається живучи й живе, навчаючись. Відбір

педагогом змісту й засобів освіти здійснюється, виходячи із цілей, можливостей і здібностей учня, і співвідноситься з тими результатами, на які орієнтується вчитель.

Проаналізувавши ряд сучасних освітніх технологій, які більш-менш успішно впроваджуються у шкільну практику (проблемного й розвиваючого навчання, групової діяльності, особистісно орієнтована, ігрова, проектна, інтерактивна тощо), можна виділити основні риси, які характеризують гуманістичні аспекти їхнього застосування:

- створення емоційно стимулюючого навчального середовища й заохочення власної ініціативи учнів;
- встановлення в класі атмосфери теплоти, щирості, взаємної доброзичливості, поваги й довіри між учителем і учнями;
- спільна розробка навчального процесу вчителем і учнями на солідарній суб'єкт – суб'єктній основі;
- обмеження ролі вчителя функцією консультанта, готового надати допомогу учневі в його пізнавальній діяльності;
- створення для кожного учня реальних пізнавальних альтернатив і прагнення вчителя заохочувати дітей до різних форм самореалізації, що визначається рівнем їх розвитку;
- побудова освітніх програм з урахуванням максимальної можливості розвитку творчих здібностей учнів і формування власного суб'єктивного досвіду пізнання;
- удосконалювання форм і методів оцінки результатів навчання на основі спільного обговорення вчителем і учнями проблем навчання.

Ідеї особистісного підходу особливо актуалізувалися у психології та педагогіці в 70-90-тих рр. ХХ ст. За останні роки ХХ ст. утвердилися такі його форми, як “особистісно, соціально-діяльнісний підхід” (О. В. Барабанщиков), “принцип діяльнісно-особистісного підходу” (В. І. Андреев), “особистісно-діяльнісний підхід” (І. О. Зимня), “системний, особистісно-діяльнісний підхід” (Л. М. Деркач), “індивідуально-особистісний підхід” (О. Л. Савченко). Як зазначає О. М. Пехота, особистісний підхід дедалі наполегливіше стверджується як головний психолого-педагогічний принцип організації навчально-виховного процесу, від якого багато в чому залежить ефективність переорієнтації освіти на розвиток особистості [2].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що особистісно орієнтоване навчання і виховання є втіленням гуманістичної філософії, психології та педагогіки. Особистісний підхід доцільно розглядати як важливий психолого-педагогічний принцип та методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність вихідних концептуальних уявлень, цільових установок, медико-психодіагностичних та психолого-педагогічних засобів, які забезпечують більш глибоке цілісне розуміння, пізнання особистості дитини і на цій основі – її гармонійний розвиток в умовах існуючої освітньої системи.

Основою особистісно орієнтованого навчання і виховання є “педагогіка співробітництва”, “гуманно-особистісна технологія” (Ш.О. Амонашвілі), “вальдорфська педагогіка”, “методика Марії Монтесорі”, концепція “педагогіки свободи” О.С. Газмана, концепція “особистісно орієнтованої освіти культурологічного типу” О.В. Бондаревської, “синергетична концепція самоорганізованого виховання”, “узагальнена феноменологічна концепція виховання”.

Як зазначає Г.К. Селевко, педагогіка співробітництва стала найбільш узагальненою, найбільш розповсюдженою педагогічною технологією на основі особистісної орієнтації педагогічного процесу. Особливістю змісту і методики педагогіки співробітництва є гуманно-особистісний підхід до дитини, дидактично активізуючий і розвивальний комплекс, педагогізація навколишнього середовища. Педагогіка співробітництва передбачає новий погляд на особистість, згідно з яким проголошено, що дитина – повноцінна особистість, вона є суб'єктом, а не об'єктом у педагогічному процесі, дитина – мета, а не засіб для досягнення будь-якої мети. Гуманізація і демократизація педагогічних відносин покликана втілити у

навчально-виховний процес любов до дітей, оптимістичну віру в дитину, предмет позитивного стимулювання, визнання прав дитини на вільний вибір, помилку, на власну точку зору [3].

Згідно з концепцією “педагогічної свободи” виховання розуміється як діяльність, що заснована на вільному саморозвиткові особистості і її педагогічній підтримці. Предметом педагогіки свободи у цій концепції виступають способи вивчення особистістю самої себе, а не тільки наукової картини світу. Педагогічна підтримка передбачає визначення педагогом разом з дитиною її інтересів, цілей, можливостей і шляхів переборення проблем, які заважають їй зберігати гідність і досягти позитивних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні. Така педагогічна підтримка відображає культуру навчання і виховання, що опирається на внутрішню свободу, творчість, справжній демократизм та гуманізм стосунків дорослого і дитини. Гуманістична культура освітнього процесу виступає якісно новим вищим рівнем людських стосунків (рівноправність, взаємоповага, довіра).

Узагальнення існуючих концепцій особистісно орієнтованого навчання та виховання показало, що в їх основу покладено уявлення про особистість як таку, яка, крім соціальних якостей, має здатність до власного вибору, рефлексії, саморегуляції. Особистісно орієнтована система навчання та виховання спирається на пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності дитини як активного носія суб'єктного досвіду. Тому при конструюванні та реалізації освітнього процесу потрібна особлива робота вчителя для виявлення суб'єктного досвіду кожного учня і його взаємодії з суспільно-історичним (культурним) досвідом.

Взаємодія двох видів досвіду учня повинна відбуватися не по лінії витіснення індивідуального і наповнення його суспільним досвідом, а шляхом їх постійного узгодження, використання всього того, що накопичено учнем у його власній життєдіяльності. Тобто розвиток учня як особистості (його соціалізація) має відбуватися не тільки шляхом оволодіння нормативною діяльністю, а й через постійне збагачення, перетворення його суб'єктного досвіду як важливого джерела власного розвитку. Головним результатом учіння повинно бути формування пізнавальних здібностей та розвиток творчого потенціалу на основі оволодіння відповідними знаннями, вміннями та навичками творчої діяльності.

Аналіз досвіду різних систем навчального процесу щодо особистісної орієнтації засвідчив, що цей процес вимагає створення низки умов, які сприяють залученню кожного учня в активний пізнавальний процес, спонукають учня до застосування набутих знань на практиці та чіткого усвідомлення того, де (у якій сфері), яким чином (способом) і для яких цілей (суспільних чи особистих інтересів) ці знання можуть бути застосовані.

Поряд із диференціацією та індивідуалізацією, створюються умови для спільної діяльності у співробітництві при вирішенні різноманітних проблем, прояву комунікативних умінь у широкому спілкуванні та безпосередній взаємодії однокласників з учнями інших шкіл регіону, інших регіонів країни і навіть інших країн світу.

Важливою умовою освітнього процесу є вільний доступ до необхідної інформації в інформаційних центрах не тільки своєї школи, але й у наукових, культурних та інформаційних центрах усього світу з метою формування власної незалежної, але аргументованої думки стосовно певної проблеми, одержання можливості її всебічного дослідження. Сприяє ефективності навчання емоційна насиченість пізнавальної діяльності постійним випробуванням власних інтелектуальних, фізичних і моральних сил для визначення реальних життєвих і професійних проблем, що виникають, і вмінь їх вирішувати спільними зусиллями, виконуючи при цьому різні соціальні ролі.

Таким чином, проведений аналіз проблеми показав, що особистісно орієнтований підхід покликаний подолати знеособлений характер навчально-виховного процесу, у змісті та технологіях якого будуть реалізовані механізми вільного вибору адаптації, рефлексії, виживання, збереження індивідуальності й розвиток творчого потенціалу особистості шляхом формування власного досвіду на основі усвідомленого збагачення його суспільним досвідом.

Потребують дальшого вивчення теоретичні основи особистісної інтеріоризації школярем загальнолюдських та суспільних цінностей, що складають основу морального досвіду людства і головну мету освітнього процесу – продуктивну соціалізацію молодого покоління. Недостатньо досліджена (практично лише стосовно диференціації й індивідуалізації пізнавальної активності учня) роль у цьому процесі індивідуальної та колективної діяльності. На рівні засвоєння змісту освіти вимагають розробки гуманістично орієнтовані технології творчого та рефлексивного навчання, при яких учень з позицій повноправного суб'єкта навчання, не лише використовує, а й сам постійно дбає про створення відповідних умов для своєї творчої самореалізації і вільного розвитку кожної особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Гуманізм у вихованні підростаючої особистості // Рідна школа. – 1995. – № 9. – С. 23 – 25.
2. Освітні технології: Навчально-методичний посібник /О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.: За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. – К.: Рад. шк., 1976. – 654 с.

УДК 372.853:53

Т.М. Заскїна

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ІЗ ФІЗИКИ В УМОВАХ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ

У даній статті розглядається проблема формування і використання системи дидактичних засобів з фізики в умовах диференційованого навчання

The following article deals with a problem of forming and using system of the didactic facilities in Physics in the conditions of the differential teaching.

На кожному етапі розвитку педагогічної науки адекватно розвивалась і система засобів навчання, яка відтворювала науково-технічні, психолого-педагогічні та методичні досягнення свого часу [2]. В еволюційному розумінні засоби навчання як у суспільно-історичному, так і в індивідуально-особистісному аспектах є невід'ємною складовою навчальної діяльності, а саме: її пізнавальної, формуючої та дидактичної функції [7]. Засоби навчання фізики традиційно розглядаються як способи взаємодії вчителя і учнів, як способи реалізації того чи іншого методу навчання.

У зв'язку з оновленням освітнього процесу недостатньо просто переглянути методологію відбору змісту навчання, змінити парадигму освіти, впровадити нові методи та організаційні форми навчання, надзвичайно важливо при цьому створити відповідну систему дидактичних засобів, яка б у взаємодії з іншими компонентами системи навчання, виховання і розвитку забезпечила б умови, адекватні новим педагогічним задачам.

Особливо актуальною є проблема формування сучасної системи дидактичних засобів з фізики та розробка методичних засад її ефективного використання в умовах диференційованого навчання.

Вивчення стану нинішнього етапу профільної диференціації, визначення труднощів, недоліків, переваг та напрацювання перспективних методик стає підґрунтям у подальшому розвитку профільного навчання. Адже саме зараз триває процес створення нових профільних